

CONSTANTINOPLE,

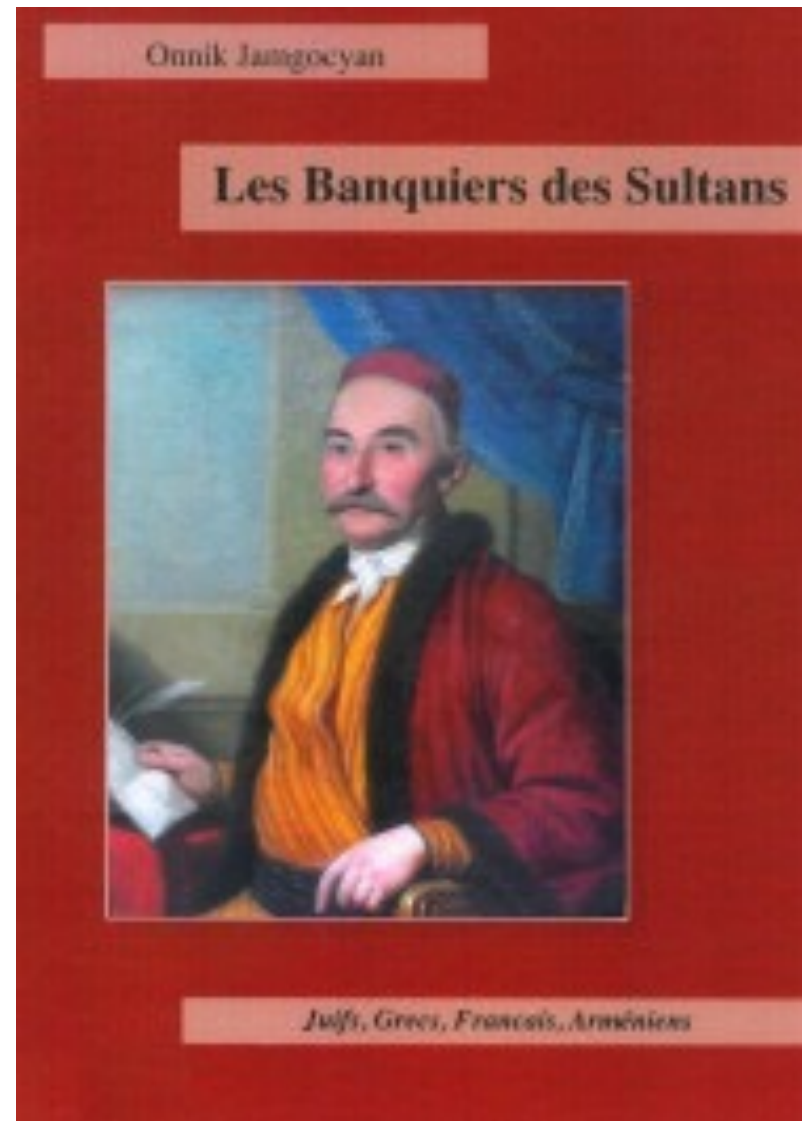
CŒUR DE L'ARMENIE
(1730 – 1915)

par

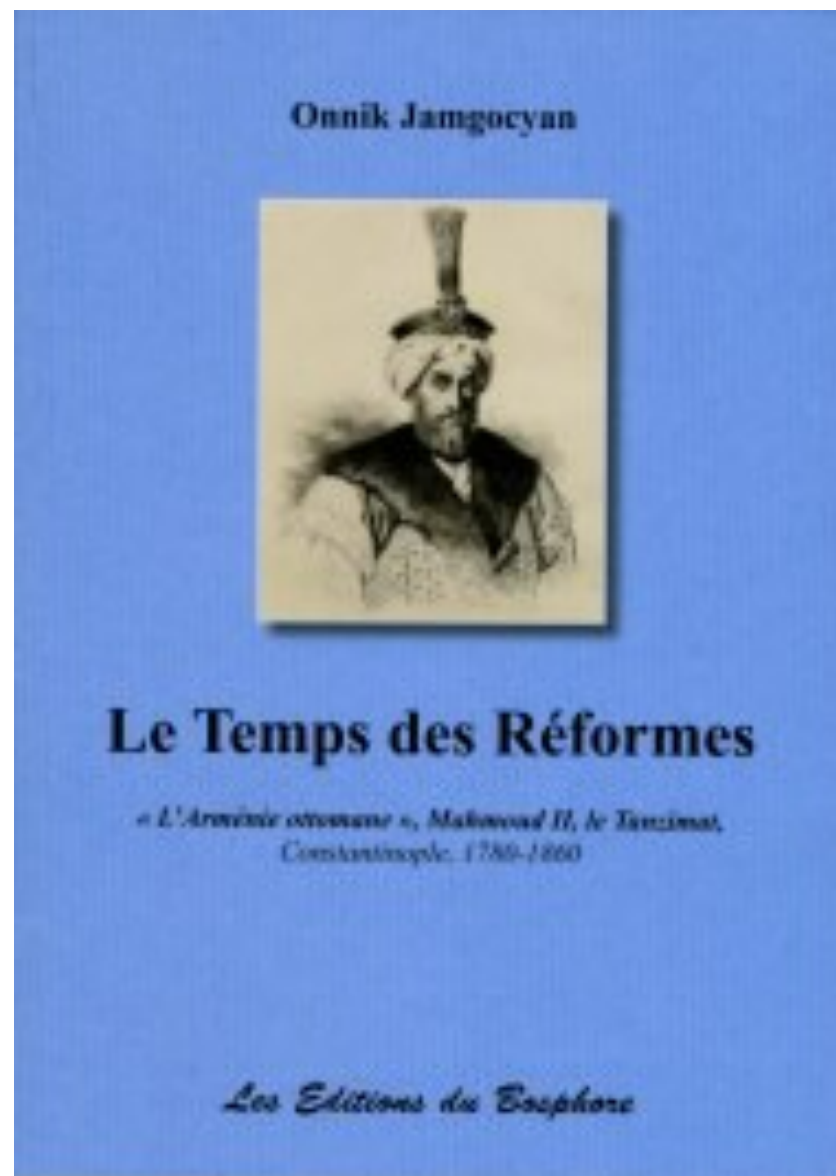
Onnik Jamgocyan

LES BANQUIERS DES SULTANS

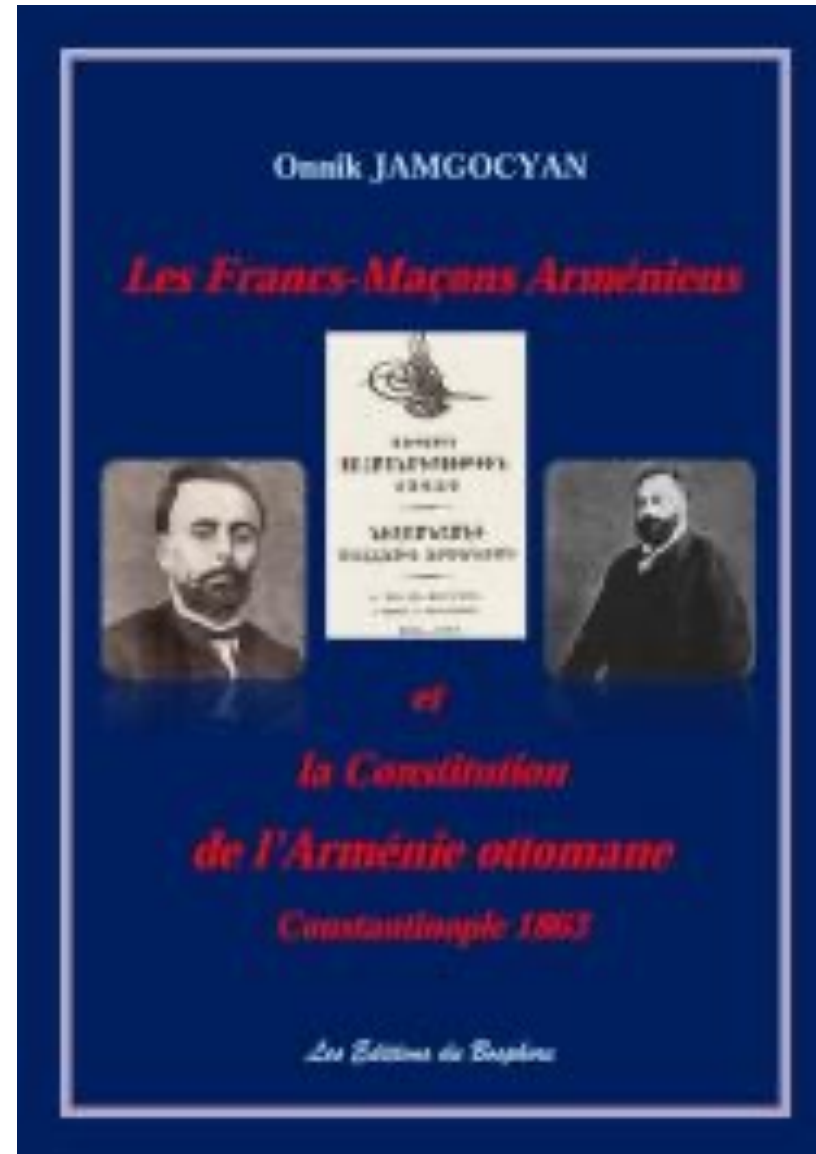
(2013)

LE TEMPS DES REFORMES (2015)

LES FRANCS-MAÇONS ARMÉNIENS 1840-1890

La Fin de l'Arménie ottomane (2018)

Onnik Jamgocyan

LA FIN DE L'ARMÉNIE OTTOMANE
Constantinople, d'Abdul-Hamid II aux Jeunes-Turcs

La Nuit du 24 avril 1915

Préface du Professeur
Gérard Dédéyan

Les Editions du Bosphore

L'ÉVEIL DE L'ARMÉNIE

(2021)

HISTOIRE ET CIVILISATIONS

Onnik Jamgocyan

L'ÉVEIL DE L'ARMÉNIE

Constantinople, Paris, Chouchi
L'impossible royaume
1840-1880

Préface du Professeur
Gérard Dédéyan

Les Éditions du Bosphore

Extrait de la Préface du Professeur Gérard Dédéyan pour *l'Eveil de l'Arménie*.

- *Les descendants des Arméniens occidentaux récupèrent ainsi, grâce à ce livre passionnant, rédigé par un historien confirmé, une histoire du 19e siècle arménien qui leur restitue la dernière strate de leur socle identitaire, masquée en raison de diverses circonstances, et appelée à éclairer leur cheminement présent et à venir.*

• **Gérard Dédéyan**

Constantinople, les minorités au 19e siècle (Jamgocyan, thèse -1988, Paris I)

TABLEAUX RÉCAPITULATIFS

1 : Les Minorités d'Istanbul au 19e siècle

<i>SOURCES</i>	<i>ARMENIENS</i>	<i>JUIFS</i>	<i>GRECS</i>
Brayer ⁶³³	100 000	20 000	80 000
Dénombrement 1829 ⁶³⁴	80 000	25 000	67 000
Recensement 1844 ⁶³⁵	47 999 (22,43%)	12 555 (5,87%)	41 780 (21,39%)
Ubicini ⁶³⁶ (1850)	205 000	37 000	100 000
Berton ⁶³⁷	205 000	24 000	137 000
Recensement ⁶³⁸ 1886 873 000h (237 293 à Galata)	17,1% (29 559 à Galata)	5,1% (22 865 à Galata)	17,5% (17 589 à Galata)

LES BANQUIERS DES SULTANS

Liste établie par Onnik JAMGOCYAN (thèse – 1988)

*2: Les Sarafs des Sultans*⁶³⁹

SARAFS – DATES - SULTANS

Erévanents Serpos (1727-1730) - Ahmed III
Erévanents Serpos (1730-1748) - Mahmoud Ier
Hovhannessian Yacoub (1748-1752) - Mahmoud Ier
Erévanents Serpos (1752-1754) - Mahmoud Ier
Mickaël *Amira* Duzian (1758-1774) - Mustafa III
Mickaël *Amira* Duzian (1774-1783) - Abd-ul-Hamid Ier
Hovhannes Tchélébi Duzian (1783-1789) - Abd-ul-Hamid Ier
Hovhannes Tchélébi Duzian (1789-1807) - Sélim III
Hovhannes Tchélébi Duzian (1808-1812) - Mahmoud II
Sarkis Tchélébi Duzian (1812-1819) - Mahmoud II
Kazaz Artine (1821-1834) - Mahmoud II
Hagop Bey Duzian (1834-1839) - Mahmoud II
Hagop Bey Duzian (1839-1847) - Abd-ul-Médjid Ier
Artine Keutché Oglou⁶⁴⁰ (1840-1853) - Abd-ul-Médjid Ier
Abraham Salomon Camondo (1852) - Abd-ul-Médjid Ier

LES BANQUIERS DE LA SUBLIME PORTE (1)

liste établie par Onnik Jamgocyan (thèse – 1988)

3. Les Sarafs de la Sublime Porte, 1718-1852

Dates	Grand Vizir	<i>Saraf Bachi</i>	Nation
1718-1727	Damad Ibrahim Pacha	Mélidon Arabian	Arménienne
1727-1730	Damad Ibrahim Pacha	Erévanents Serpos	Arménienne
1731-1732	Topal Osman Pacha	Erévanents Serpos	Arménienne
1732-1735	Hékimzadé Ali Pacha	Erévanents Serpos	Arménienne
1735-1737	Esséid Mehmed Pacha	Erévanents Serpos	Arménienne
1740-1742	El Hadj Ahmed Pacha	Erévanents Serpos	Arménienne
1742-1743	Hékimzadé Ali Pacha	Erévanents Serpos	Arménienne
1743-1746	Hassan Pacha	Erévanents Serpos	Arménienne
1746-1747	Tiryaki Mehmed Pacha	Jeosua Soncino	Juive
1747-1750	Esséid Abdullah Pacha	Yacoub Hovhannessian	Arménienne
1750-1752	Divitdar Emin Mehmed	Yacoub Hovhannessian	Arménienne
1752-1755	Mustafa Pacha	Erévanents Serpos	Arménienne
1756-1763	Kodja Raguib Pacha	Abraham Koulélian, Bedros Alexanian, Ghazar Harutyunian, Baghdassar Nalbant Oglou	Arménienne
1763-	Hamid Hamza Pacha	Artine Djambazian, M. Sakayan, Sarkis ⁶⁴¹	Arménienne
1770-1771	Mehmed Pacha	Scanavi Capsaloni	Grecque
1774-1775	Izzed Mehmed Pacha	Krikor Tinghirian	Arménienne
1777-1778	Derendeli Mehmed	Chenorhk Miridjanian Stépan Nalbant Oglou ⁶⁴²	Arménienne

LES BANQUIERS DE LA SUBLIME PORTE (2)

liste établie par Onnik Jamgocyan (thèse – 1988)

Dates	Grand Vizir	<i>Saraf Bachi</i>	Nation
1779-1781	Seyyid Mehmed Pacha	Krikor Tinghirian Thomas de Serpos ⁶⁴³	Arménienne
1781-1782	Izzed Mehmed Pacha	Krikor Tinghirian	Arménienne
1783-1785	Halil Hamid Pacha	Sylvestre de Serpos	Arménienne
1785-1786	Chahine Pacha	Abraham Sophialian	Arménienne
1786-1789	Youssouf Pacha	Minas Tchéraz	Arménienne
1792-1794	Mélék Mehmed Pacha	Hovhannes Erganian	Arménienne
1794-1798	Izzed Mehmed Pacha	Harutyun Erganian	Arménienne
1798-1805	Youssouf Ziyaéddin	Andon Tchopénts ⁶⁴⁴	Arménienne
1808	Bayrakdar Mustafa Pacha	Manoug Bey Mirzayan, Hagop et Artine	Arménienne
1809-1811	Youssouf Ziyaéddin	Philippos Arpiarian ⁶⁴⁵	Arménienne
1815-1818	Mehmed Emin Rauf	Andon Davoud Oglou ⁶⁴⁶	Arménienne
1818-1820	Derviche Pacha	Mattéos Allahverdian	Arménienne
1820-1821	Séyyid Ali Pacha	Djanig Papazian	Arménienne
1824-1828	Mehmed Sélim Sirri Pacha	Hovsép et Hagop Tinghir	Arménienne
1846-1852	Mustafa Réchid Pacha	Meguerditch Djézaïrlian	Arménienne

Fermiers de la Monnaie impériale de Constantinople

par Onnik Jamgocyan (thèse 1988)

4. Les Fermiers de la Monnaie, Constantinople, 1758 – 1890

NOMS – DATES – NATION

Iaco Bonfil (destitué en 1758), Juif;
Mickaël *Amira* Duzian 1758-1783); Arménien;
Hovhannes Tchélébi Duzian (1783-1812); idem;
Sarkis Tchélébi Duzian (1812-1819); idem;
Kazaz Artine *Amira* (1819-1820); idem;
Boghos Bilézikdjian⁶⁴⁷ (1820-1824); idem;
Hovsép Tinghirian (1824-1827); idem;
Kazaz Artine *Amira* (1827-1834); idem;
Hagop Bey Duzian (1834-1847); idem;
Garabed Bey Duzian (1847-1855); idem;
Mihran Bey Duzian (1855-1890); idem;

Les Chefs de la Corporation des Sarafs

1731-1850; liste établie par Onnik Jamgocyan

5. Les Chefs de la Corporation des Sarafs, Constantinople 1731-1850

<i>Date</i>	<i>Noms</i>	<i>Nation</i>
1731	Serpos Erévanents	Arménienne
1750	Sofda Mickaël ⁶⁴⁸	Arménienne
1752	Serpos <i>Amira</i> Erévanents	Arménienne
1756	Matos	Arménienne
1760	Ghazar <i>Amira</i> Harutyunian	Arménienne
1772	Asdvadzadour ⁶⁴⁹	Arménienne
1780	Harutyun <i>Amira</i> (de Balkapan) ⁶⁵⁰	Arménienne
1782	Markar <i>Amira</i>	Arménienne
1794	Minas <i>Amira</i> Tchéráz ⁶⁵¹	Arménienne
1798	Tchoban de Tchoban (Hovian) ⁶⁵²	Arménienne
1800	Mardiros	Arménienne
1811	Garabed <i>Amira</i> Aznavourian	Arménienne
1822	Hagop Mananian	Arménienne
1830	Harutyun <i>Amira</i> Erganian	Arménienne
1837	Djanig <i>Amira</i> Papazian ⁶⁵³	Arménienne

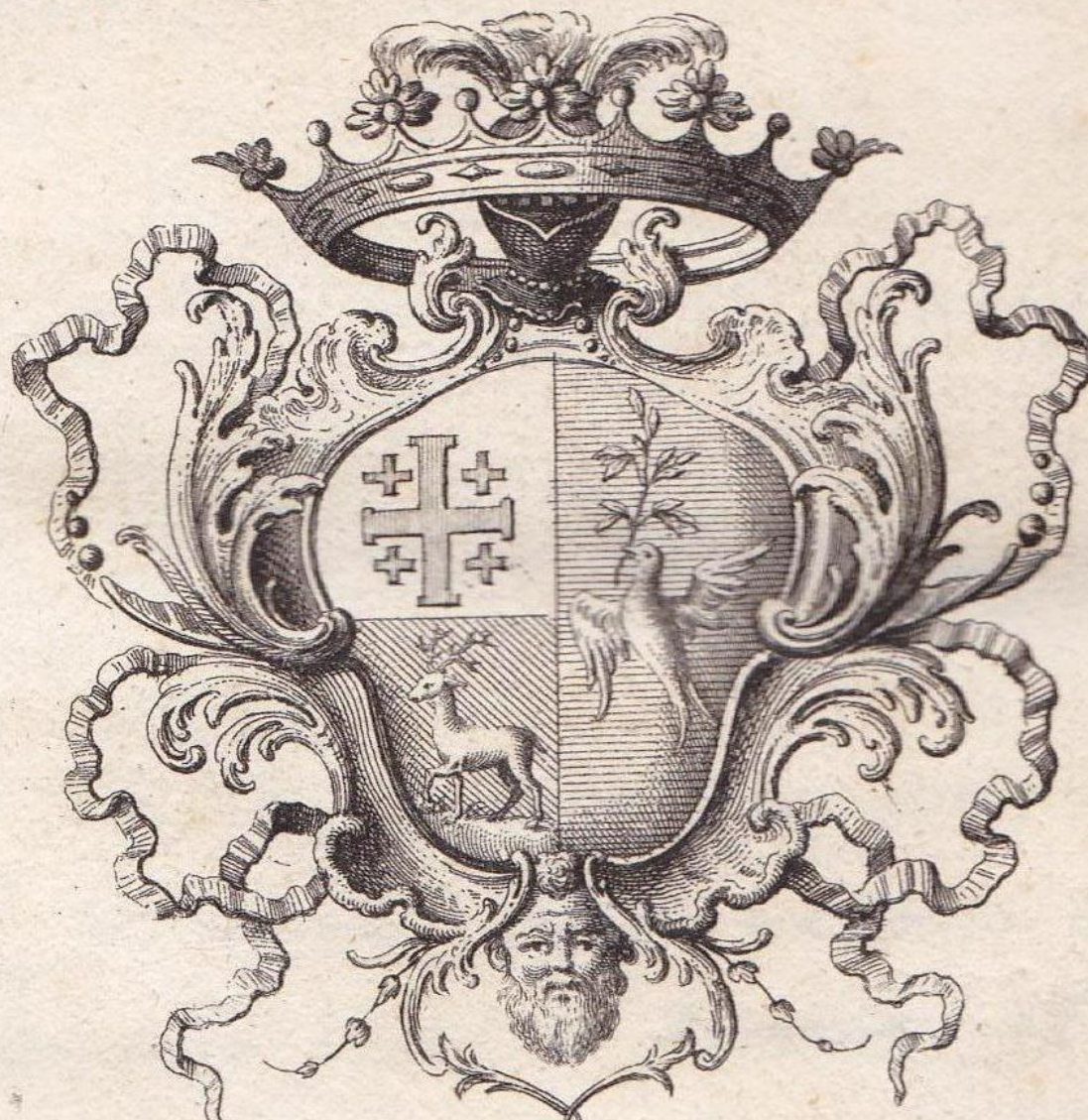
Yacoub *Amira* Hovhannessian (+1752)

Financier en Chef du Sultan, de la Sublime Porte, du Harem Impérial
fait rebâtir *in extenso* Sourp Garabed de Mouche

MARCHESE GIOVANNI DE SERPOS
in « *Les Serpos* », Jamgocyán, publications CNRS,

DAL MARCHESE GIOVANNI DE SERPOS.

Manoug Bey Mirzayan

1769-1817

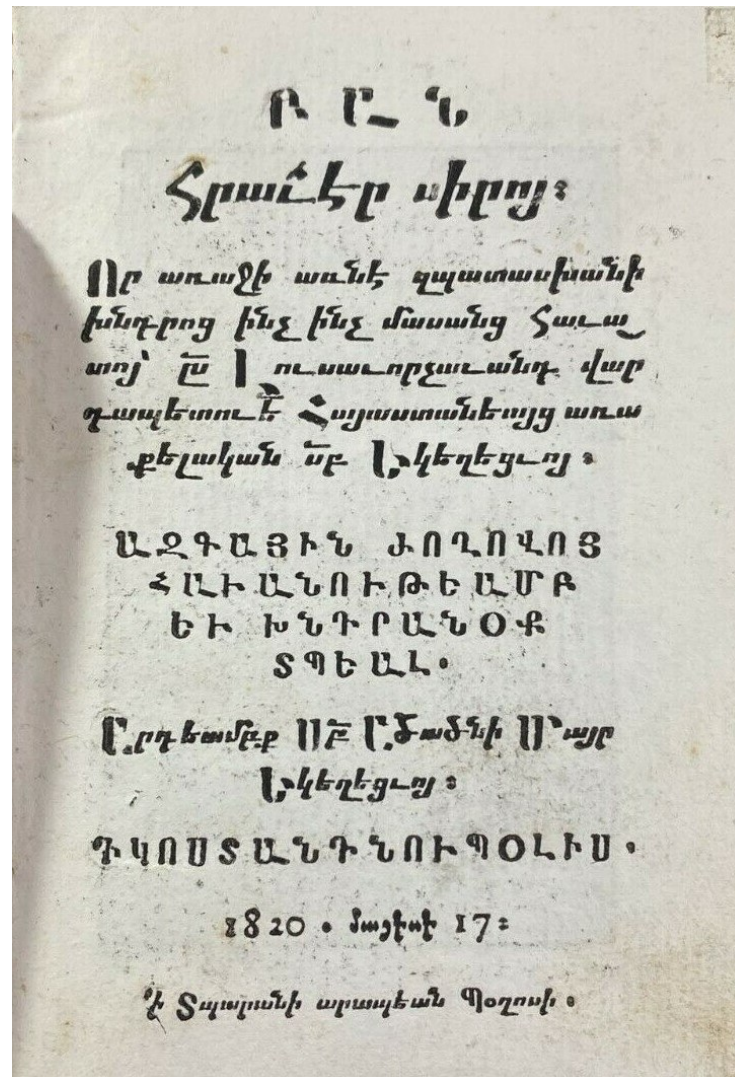
Sarkis *Tchélebi* Duzian (1777-1819)

Fermier de la Monnaie impériale

HRAVER SIRO

CONSTANTINOPLE 1820

Harouthioun *Amira* Bézdjian
dit KAZAZ ARTIN *AMIRA* (1771-1834)
Djéb-i Humayoun Sarafi – Tasvir-i Humayoun

Cathédrale de Kumkapi, ord. 3/2/1828 don de KAZAZ ARTINE *AMIRA*

Cathédrale de Kumkapi

don de Kazaz Artin *Amira*

Hôpital *Sourp Perguitch* – Les Sept Tours

1829-1830 Don de Kazaz Artin *Amira*

Mahmoud II, le Juste (1809-1839)

En 1826, il dira : « *Vous êtes la Nation fidèle* ».

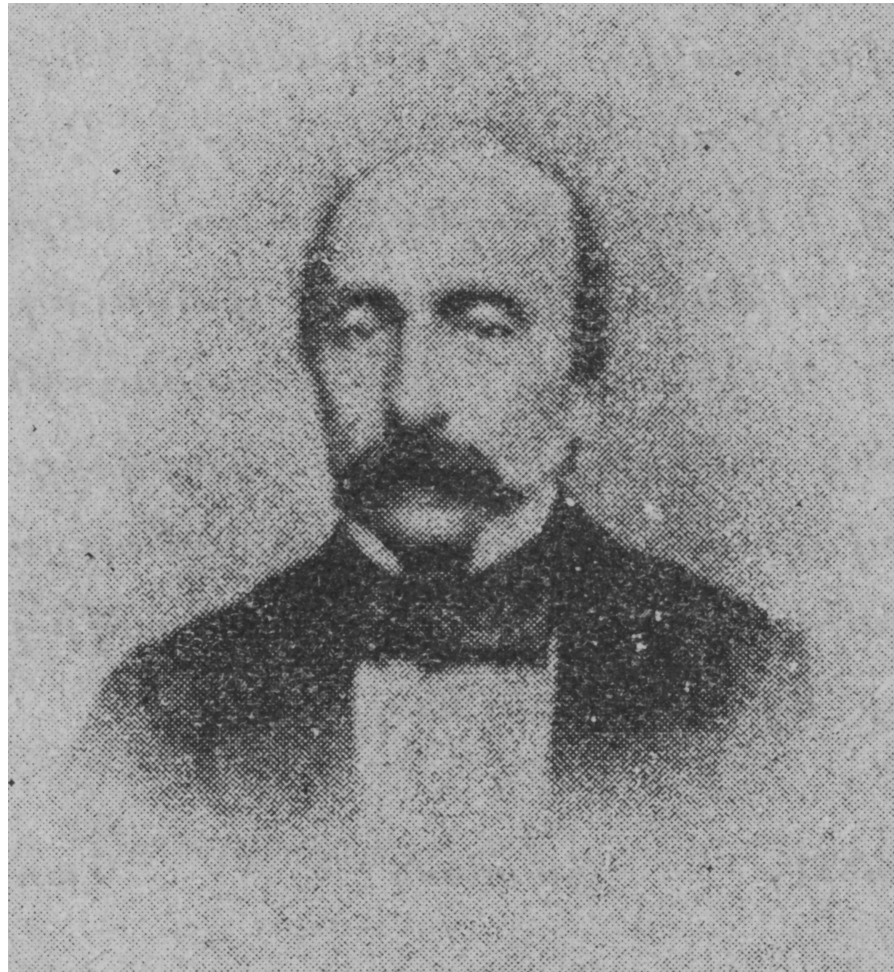
Il décrète le deuil pour Kazaz Artine, s'incline devant sa dépouille
cf. Jamgocyan, « *Le Temps des Réformes* » (2015)

Meguerditch *Amira* Djézairlian (1805-1861)

Mécène et financier arménien

art. d'O. Jamgocyane in Revue du Monde Arménien Moderne et
Contemporain, T.1, 1994

Մկրտիչ Ամիրա Ճէզայրլեան

Hovhannes *Amira* Dadian, *Baroutdji Bachi*

Fermier des Poudrières de l'Empire, (1799-1869)

Garabed *Amira* Balian (1800-1866)

Architecte en Chef de l'Empire

Architecte du palais de Dolmabahtché – Mécène arménien

L'ARRIVEE DU GAZ – 1855 à 1856

GRANDE RUE DE PERA

Sultan Abdul-Médjid (1839-1861)

D 068879

Hayasdan

Journal de Constantinople, 1846 - 1852

1 ՅՈՒՆԻՍ • 1846

ԱՌԱՋԻՆ ՏՄԻՐ • ԹԻՒ 1

19 ԲԵՃԵՊ • 1777

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԼՐԱԳԻՐ

ԲԵՂԱԲԵԿԿԵՆ

ԱՂԳԱՅԻՆ

ԲԵՆԵՍԻՐԵԿԵՆ

ԵՒ ԱՌԵՏԻՐԵԿԵՆ

Տարեկան գին կամ ինքի 9 Է 100
Վեցամսեայ 9 " 52 1/3
Պոլսին գուրս գալսած Լուս
գիրքուն փոխադրին ծախքը
առնողին վրայ է ։
Այս Լուսգիրք ամէն շաբաթ
առաւ արտադրութիւն ։

Իւր շահին համար լուր մը հրա
տարարելու գողցողի տի փճար
տողին 40 փարսյ ։
Կարապետ գրող ծանուցումը
մինչ է ։
Դուրսին եկած նամակներուն
փոխադրին ծախքը իրական
տի փճար ։

ԲԵՂԱԲԵԿԿԵՆ

Ն Ե Ր Ք Ի Ն Լ ՈՒ Ր Ե Ր

ՊՕԼԻՍ 1 ՅՈՒՆԻՍ

Սեփազոր Ներսիսյանը Բուսնի կողմերը բրած
բաղձօգուտ ճանապարհորդութեանն դառնալէն ետ
քը Նիմաղի ակր ամսոյ 27 ին՝ որ է Յունիս 9, բարձ
րագատիւ Փոխարքային հրամանագիր մը խրկելով՝
նոյն հրամանագիրը տարագրութեամբ առանձին թըղ
թի վրայ հրատարակուեցաւ ։

Այս գրութեան մէջ նախ և առաջ Կոստան
գնուաբար մէջ մնացող բարձրագոյն մեծապար տէ
րութեան անգամներուն խոհեմ և հանդարտ և
իրեն բարեսէր կամայը համեմատ կառավարութիւն
ընենին իրեն մեծապէս հաճելի ըլլալը իմացնելէն
ետքը կը պատմէ՝ որ ամէն գացած տեղերուն գլխաւ
ւորները նոյն իսկ մեծապար Ներսիսյանը իր առաջը
կանչելով ազգայնորէր է որ առ հասարակ ամէն մար
դու միօրինակ հանգստութեանը նայվի ։ Ե թէ դա
տաստանը թէ կառավարութիւնը անձին և աստի
ճանի խտրութիւն չընելով ամէնքը մէկ բըռնէ ։ ա
մէնուն հաւատար պաշտպանութիւն ընէ ։

Եւ Իտրէնէ գնացած ժամանակը անձամբ տե
ղեկանալով թէ նոյն քաղաքին գիրքը ինչպէս աղէկ
գիրք մըն է Սէրիմ գետը առջեւէն անցնելուն հա
մար, և Ինէզ քաղաքին նաւահանգիստն ալ գրե՛
թէ բոլոր Բուսնի իրեւելի նաւահանգիստներուն
մէկն է, թէ այս Սէրիմ գետէն և թէ Ինէզի նա
ւահանգիստէն ամէն կարելի օգուտը քաղելու հա

առնուած տուրքը անոնց գործերուն և առուտու
րերուն շատ փնաս հասցընելը մեծապար Ներսիսյանը
ճանապարհորդութեանը առնել աղէկ մը իրեն յայտ
նի ըլլալով՝ հրաման կ'ընէ որ առաջիկայ տարւոյս
Սարտէն սկսելով՝ դուրսի երկիրներուն Ինչիսայի
բոլորովին վերնայ ։

Վերջապէս կը ծանուցանէ որ՝ Սիրիոյ գրէի կող
մերը քանի մի գիւղեր եղնելու և կալելու հիւան
դութիւն պատահելով այս տարի շատ անասուններ
կը մեռնին, և այն տեղացիները իրենց արտերը վա
րելու և ցանելու կարող ըլլալու համար օգնու
թեան կարօտ են ։ առաջի պէտք է կ'ընէ՝ որ անոնց
օգնելու կերպն ալ խորհրդի և առանց երկար ժա
մանակ անցընելու ի գործ դրուի ։

Հրամանագիրը հետեւեալ խօսքով կը վերջա
ցընէ, որով յայտնի կ'իմացուի թէ մեծապար Ներսի
սյանը ամէնուն հանգիստ և երջանիկ կեանք վարելը
որտի մըտքը կ'ուզէ ։ և ասոր ալ ինչ միջոցով ըլլա
լով իբրեւ կանոն կ'աւանդէ ։ որ ամէնուն մտքին
մէջը անջնջ և անըզ քանդակուելու արժանի խօսք
մըն է ։ « Տէրութեան բնակիչներէն տգիտութիւ
նը վերցընելու համար հասարակաց կարգադրու
թեան բանին ի գործ գրելովը արքան յատկապէս
ուզած բանն է նէ գիտես ։ և ասոր վրայօք եղած
վերջին որոշումը ինձի հաճելի ըլլալով՝ այս կարեւ
ւոր գործոյս առաջ երթալուն համար պէտք եղած
մշտնջենաւոր ատենը հիմախօյ կարգադրուի ։ »

Սէնք ալ պարտական ենք՝ Լսուած մէ մեծապէս
շնորհակալ ըլլալ, որ մեզի ասանկ բարեսէր և ի
մաստախոս Ներսիսյանը շնորհեց ։ և պատուական
Լեւոնտ և Կաթողիկոսներ համար միշտ բոլորով

թութիւններն ու ամենախոնարհ գիրքը շնորհաւորել վերաբառու
թեանը ցանկալի գարուտը ։ »

« Սոյսբաղաքին ամէն աստիճան մարդիկ ուրախ են և իրաւունք
ալ ունին ըլլալու իրենց ծաղկահասակ Բագաւորին վերագործին ։ և
մէնք ոյս բանիս ակնատես վկայ ըլլալով պարտաւորեցանք գալ որ
միտքեան յայտնել վերաբառութեանը արտերուն անկեղծ սէրը ու
խորհուրդը ։ »

« Անբնիւղ ներկայացանք այսոր ձեր առջեւ մեր խորին յար
գանքը ձեզի մատուցանելու համար ։ փանդի անկեղծ է թէ այս ըն
դարձակ տէրութեանը հետ և թէ անոր օգտաւարտ տիրոջ հետ
ունեցած բարեկամութիւնն ու ։ »

« Եւ բոլորի մէջ տիրած գաւառներու մէկ մասին անձամբ այցե
լութեան երթալով զանոց պատուենուդ մեզի ալ յատկապէս առիթ
տուիք յայտնել մեծաբանօք մեր սրտին փոխը ու եռանդը վերահաս
մեծութեանը և կը յուսանք որ կը բարեհաճիք ընդունելու ։ »

Վերահասու Լըքայն ինչպէս որ վայելուէ էր այս
ատենաբանութեանը պատասխան ինքն ալ մէկ հա
մառօտ ատենաբանութիւն մը ըրաւ և այս երկու
ատենաբանութեանց թարգմանութիւնը ընողը ար
տաքին գործոց պաշտօնատար վսեմափայլ Ռէշիտ
փաշան էր ։

— Անցեալ ամսոյ 20 ին հասարակաց կրթութեա
նը համար մէկ նոր խորհուրդ մը հաստատուեցաւ
և այս խորհրդին վերատեսչութիւնը արտաքին գոր
ծոց պաշտօնատար բարձրագոյն ատենին նախա
ին և արդարութեան բարձրագոյն ատենին նախա
գահ ինքնափայլ փաշային յանձնուեցաւ ։ Այս խորհրդ
դին գտնուելու անձինքը հետեւեալներն են ։

Կախագահ ։ Իմին փաշա որ զինուորական ընդհա
նուր խորհրդին ալ նախագահ է ։

Ազգայն ։ Իսաու էֆենտի որ է Կաբլա — Իւլ — Էն
րէֆ այսինքն մահմադարմից գլուխ ։

Սոյիտ Սիւհուպ էֆենտի արքունի գիււանե
րուն խորհրդական ։

Hovhannes Tchamourdjian Déroyents

1801-1888

Գ-26 ԽՈՐՀՐԴԵՌՈՒԹԻՒՆԵՐ
 Բ Ե Ս Ք Ե Լ Ե Յ
 Ի ՎԵՐԱՅ
 ԸՍՏՈՒՆՈՒԲԵՆԵԿԱՆ
 ԵՒ ԻՄԱՍՏԱՍԻՐԱԿԱՆ ՆՈՒԹՈՑ
 ԵՒ ՅԱՊԱՅՈՅՑ ԶՇՄԱՐՏՈՒԹԵԱՆ
 ՔՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ ՍՈՒՐՔ
 ՀԵՒԱՏՈՅ
 ԱԶԱՏ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆ
 ԵՌԱՀԱՆՆՈՒ ՊՐՈՒՍԵՑՈՅ ՏԵՐԿԱՐԵՊԵՏԵԱՆ
 ԶԵՄՈՒՐՃԵԱՆՅ
 ՀՐԱՄԱՆԱԻ ՏՄԱՏԹԵՈՍԻ
 ԱՐՔԵՊՈՍԿՈՊՈՍԻ ԵՒ ՎԵՀԱՓԱՌ
 ՊԱՏՐԻԱՐԿԻ ՄԵԾԻ ՊՕԼՍՈՅՍ
 ԻԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ
 Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԵՌԱՀԱՆՆՈՒ ՄԻՒՀԵՆՏԻՍԵԱՆ
 = 1844 =

Meguerditch Béchiktachlian (1828-1868)

Cofondateur de *Hamazkiats* (1846) – Chantre de la Fraternité
in Onnik Jamgocyan, *L'Eveil de l'Arménie* (2020)

Եղբայր եմք մեր

Ի բյուր ձայնից բնության շրթեղ
Թե երգք թռչին սիրողաբար,
Մատունք կուսին ամենագեղ
Թե որ զարնեն փափուկ քընար.
Չունին ձայն մի այնքան սիրուն,
Քան զանձկալի Եղբայր անուն

Տո՛ւ ր ինձ քու ձեռքդ, եղբա՛յր եմք մեր:
Որ մըրըրկավ էինք զատված.
Բաղդին ամեն ոխ չարանենգ
Ի մի համբույր ցրվին ի բաց.
Ընդ աստեղոք ի նչ կա սիրուն,
Քան զանձկալի Եղբայր անուն

Երբ ալևոր Մայրն Հայաստան
Տեսնե զորդիս յուր քովե քով,
Սըրտին խորունկ վերքըն դաժան
Քաղցր արտասված բուժին ցողով.
Ընդ աստեղոք ի նչ կա սիրուն,
Քան զանձկալի Եղբայր անուն

Մեկտեղ հոգնինք, մեկտեղ ցանենք,
Մեկտեղ թափին մեր քրտինքներ,
Ըզիունձ բարյաց յերկինս հանենք,
Որ կյանք առնուն Հայոց դաշտեր,
Ընդ աստեղոք ի նչ կա սիրուն,
Քան զանձկալի Եղբայր անուն

Meguerditch Béchiktachlian

« *Nous sommes frères* »

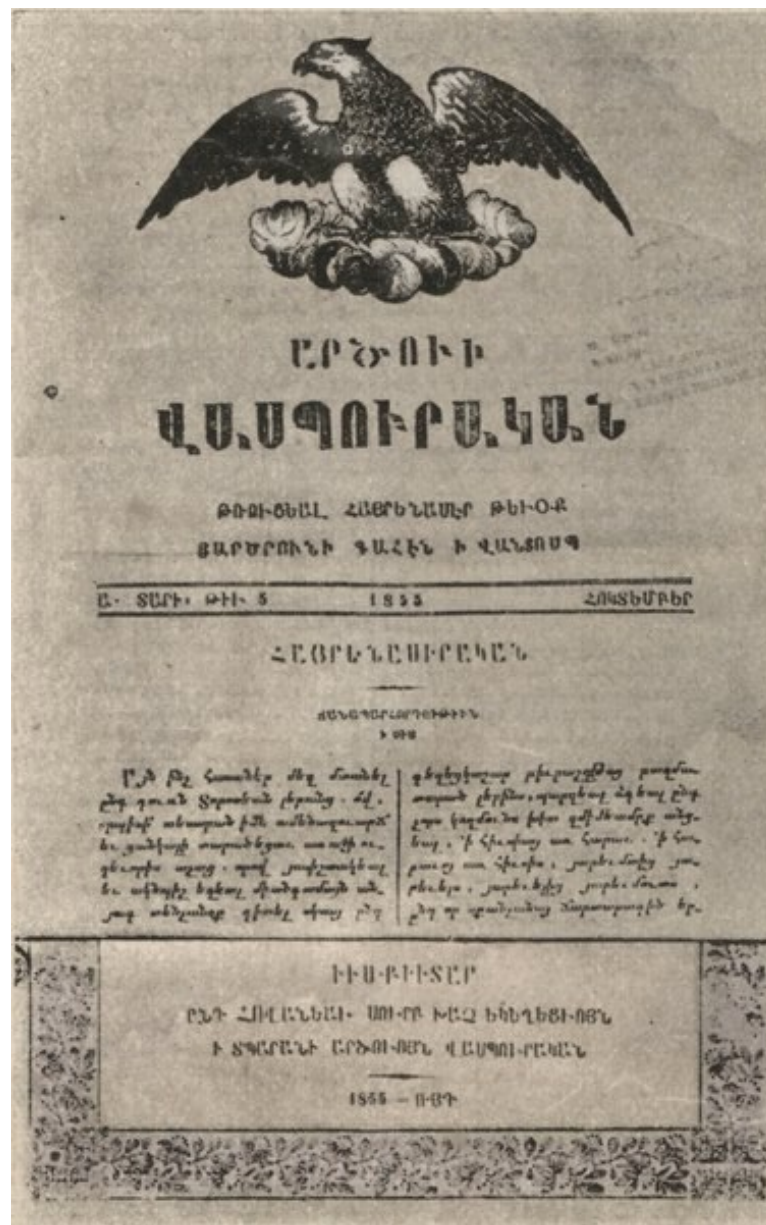
Meguerditch Khrimian

1820-1907

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԻ
Երեսասարգուքի նր

L'Aigle du Vaspouragan fondé à Üsküdar (Scutari) en 1855

« *Guiliguia* » Nahabed Roussignan (FM Union d'Orient)
- cf. Jamgocyan, « *Les Francs-Maçons Arméniens* », 2017.

Կիլիկիա

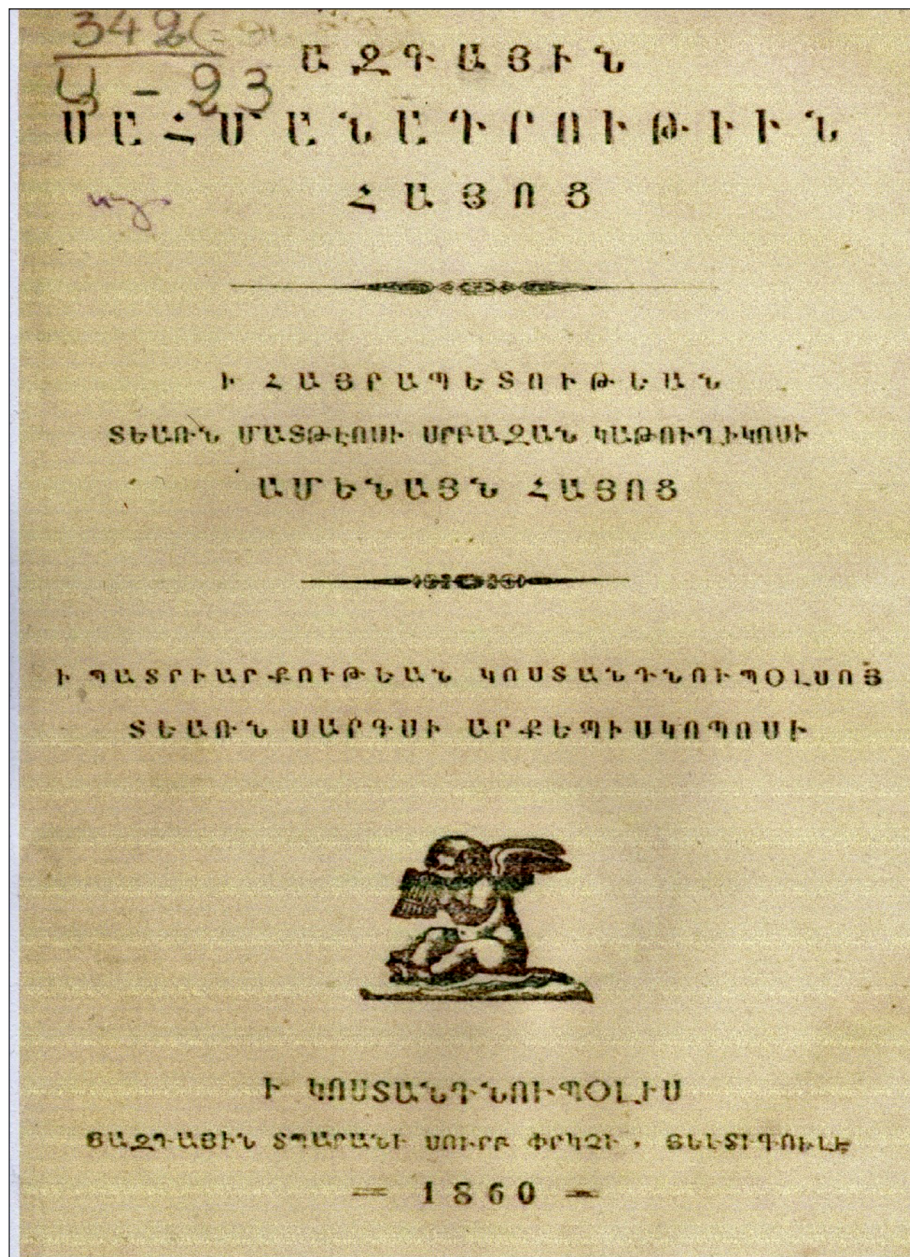
Երբոր բացվին դռներն հուսո,
Եվ մեր երկրեն փախ տա ձմեռ,
Չքնաղ երկիրն մեր Արմենիո, —
Երբ փայլե յուր քաղցրիկ օրեր.
Երբոր ծիծառն իր բույն դառնա,
Երբոր ծառերն հագնին տերև՝
Ցանկամ տեսնել զիմ Կիլիկիա,
Աշխարհ, որ ինձ ետուր արև:

Տեսի դաշտերըն Սուրիո,
Լյառն Լիբանան և յուր մայրեր.
Տեսի գերկիրըն Իտալիո,
Վենետիկ և յուր գոնդոլներ.
Կղզի, նման չիք մեր Կիմարիա
Եվ ո՛չ մեկ վայրն է արդարև
Գեղեցիկ քան զիմ Կիլիկիա,
Աշխարհ՝ որ ինձ ետուր արև:

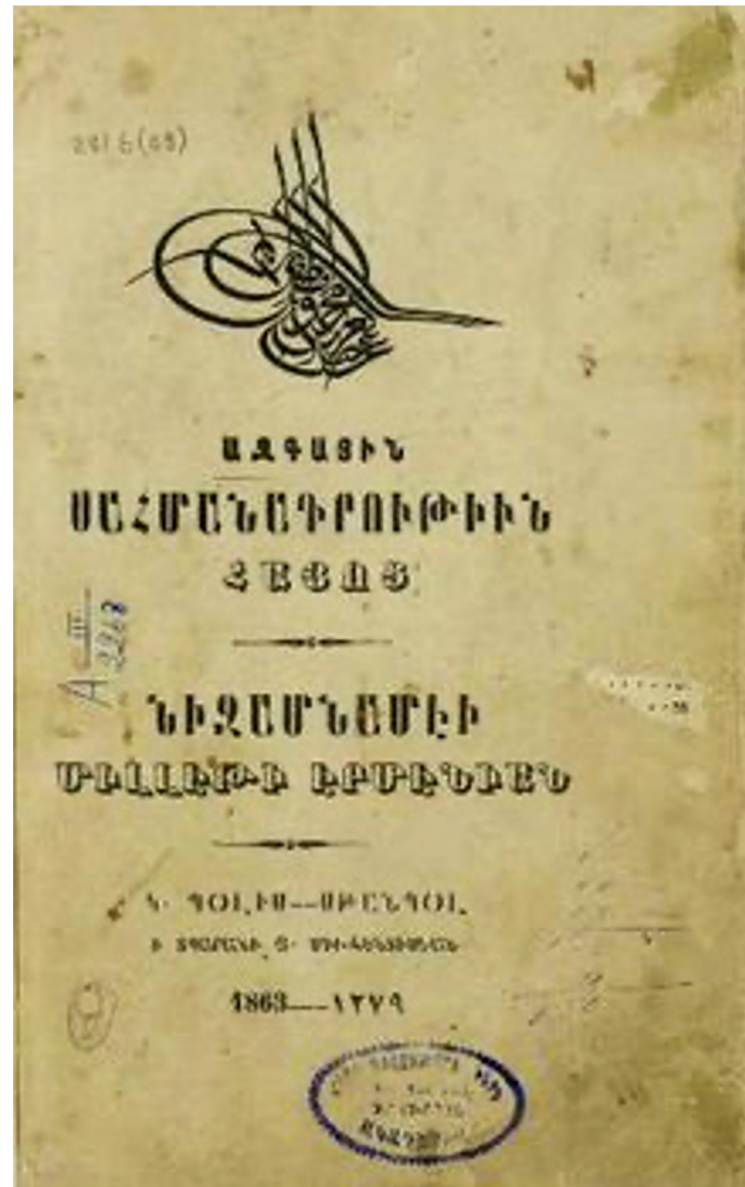
Հասակ մը կա մեր կենաց մեջ,
Ուր ամենայն իդձ կավարտի.
Հասակ մը, ուր հոգին ի տենչ՝
Հիշատակաց յուր կարոտի.
Հորժամ քնարս իմ ցրտանա,
Սիրույն տալով վերջին բարև՝
Երթամ ննջել հիմ Կիլիկիա,
Աշխարհ՝ որ ինձ ետուր արև:

La Constitution des Arméniens de 1860-1863

in Jamgocyan, *Les Francs-Maçons arméniens*

CONSTITUTION NATIONALE DES ARMENIENS - 1863

Mgr. Khorène Kalfayan – Narbey (1838-1892)

Prince de Lusignan, le poète patriote

Traité de San Stefano - 1878

Grand Duke Nicholas and Safvet Pasha shaking hands after the signing of the Treaty of St. Stefano (19 February, 1878) [MDTM].
Ayios Stefanos Barış Andlaşması'nın imzalanışından sonra Grandük Nikola ile Safvet Paşa'nın tokalaşması (19 Şubat 1878) [MDTM].

Délégation arménienne au Congrès de Berlin 1878

Photomontage original - 1878

Nerses Varjabedian, Meguerditch Khrimian, Khorène Narbey.

Mattéos Ier Tchoukhadjian

Patriarche de Constantinople (1844-1848)

Catholicos d'Arménie (1858-1865)

Kévork IV Kéresdedjian (1813-1882)

Patriarche de Constantinople (1856-1860)

Catholicos d'Arménie (1866-1882)

Nerses Varjabedian (1837-1884)
Patriarche de Constantinople (1874-1884)
Catholicos d'Arménie (1882-1884), non intronisé.

Meguerditch Khrimian – « Hayrig »

Mattéos Izmirlian (1845-1910)

Patriarche de Constantinople (1894-1896) -

LE PATRIARCHE DE FER

Catholicos d'Arménie (1908-1910)

